ניצול של בילבול, או: איך לחנך את ילדיך?

„הבן־אדם נולד לו ילד. זאת אומרת, בדרך־כלל זה קורה לזוגות. נולד להם ילד והם מאושרים וגאים בו ומראים את התמונות שלו לכל דורש ולא דורש. תוך חודש חוזרת האמא לאיתנה, עוד חודש עובר והילד/ה כבר ישנים כל הלילה ואוכלים טוב, והאחות בטיפת־חלב אומרת שהילד/ה בריא ומתפתח יפה, והסבתות באות לעשות בייבי־סיטר — והנה נדמה להורים שמעכשיו כבר הכל לגמרי פשוט. הילד הנחמד, היפה והאינטליגנטי שלהם מקבל הרבה אהבה ותשומת־לב ואוכל ומשקה וחיתול נקי, ואפילו קצת מוסיקה — וזה לגמרי מספיק.

בעבר, לפני הרבה שנים, באמת ההורים חשבו כך. ילד ישב כשהיה מוכן לשבת, הלך כשהיה מוכן ללכת, עשה את צרכיו בסיר כשהיה מוכן לכך וכן הלאה וכן הלאה. אחר־כך פיתאום הוא נהיה גדול והלך לבית־הספר, ושם לימדו אותו כל מיני דברים שלומדים בבית־הספר, ובתוספת של אהבה ותשומת־לב בבית גדל הילד לנער ואחר־כך לאיש.

כמה הכל היה פשוט, פעם, לפני הרבה שנים, כשהמו"לות עוד לא היתה כל־כך מפותחת וספר היה מילחמה ושלום, למשל.

עכשיו זה לא כך. עכשיו בכל חנות לספרים יש 30 מדפים ענקיים עמוסי סיפרי־הוראה להורים: איך ללמד את ילדך לקרוא בגיל מוקדם? איך להשכיב אותו לישון מוקדם? איך להסביר לו למה הסבא מת? איך להכין אותו לקראת לידת אחותו? איך למנוע ממנו השמנה? איך לגרום לו לעשות את צרכיו בסיר ולא בחיתולים? כיצד להסביר לו כיצד הוא נוצר בבטן אמו ואיך הוא נולד? איך לגרום לו לאהוב מוסיקה קלאסית? איך למנוע ממנו ממתקים ולא לגרום לו ריגשי־קיפוח, ועוד אלף כיצדים ואיך ולמה ומדוע.

כל הספרים הללו באים, לדעתי, להפוך את הבילבול של ההורה הטרי לתיקווה. ההורה הטרי מגלה שילדו הולך לישון כל ערב בשעה 9, והבן של החבר שלו הולך לישון כל יום ב־8, וזה כמובן יותר נוח. הילד שלך התהפך בפעם הראשונה כשהיה בן 8 חודשים, לעומת כתו של השכן

שהתהפכה כבר ב־4 חודשים. הילד שלך עדיין מרטיב את החיתולים, ולפי ספר אחד שהאם קראה הוא כבר היה צריך להפסיק מזמן.

אין ספק ששני אנשים מבוגרים, שחיים בשקט יחסי, די מתבלבלים כשלמישפחה מגיע יצור קטן שיש לו לגיטימציה לעשות ככל העולה על רוחו. את הבילבול הזה מתכוונים או מתיימרים לפתור מאות סיפרי־החינוך וההדרכה להורים.

אני חייבת להודות שאחרי לידת בני הראשון גם אני קראתי כמה ספרים כאלה וגם ניסיתי לחנך את ילדי לפיהם. שבועות ארוכים ביליתי בקריאת סיר הסירים, כדי שיעשה כבר את צרכיו בסיר. אבל הילד התעלם ממנו ומן הסיפ־רות המיקצועית שלי, והתנהג בדיוק כמו שהוא רוצה. רק אחרי שהרמתי ידיים והוא היה בוגר מספיק כדי להיות יבש, זה קרה לו. בתקופת ההריון השני שלי קראתי ספר שסיפר על הקינאה של הילד הראשון בתינוק החדש שנולד למיש־פחה, והדרך לטפל בקינאה הזאת. אחד הרעיונות שבספר היה לקנות איזו מתנה לילד הגדול, וכשיוולד התינוק לתת לילד הגדול את המתנה כאילו בשם אחיו. עשיתי את זה. קניתי פנס־קסם ולקחתי אותו איתי לבית־החולים. אחרי הלידה, כשבא הילד עם אביו לבקר אותי ואת התינוק החדש, נתתי לילד את המתנה ורמזתי בעדינות שאנחנו, ההורים, קיבלנו תינוק במתנה, והוא קיבל מתנה אחרת (הילד היה בן פחות מ־3 שנים). אחרי שחזרו הביתה, אמר הילד לאביו: „אמא חושבת שאני מאמין שהאח התינוק קנה לי מתנה. אל תגיד לה שאני יודע שהיא בעצמה קנתה לי אותה, כדי שאשמח."

קראתי באותה תקופה עוד אי־אלה ספרים בעניין זה, ואחרי נסיונות קצרים של התנהגות לפיהם החלטתי שלא צריך (למדי את ילדך לקרוא) או אי־אפשר (כיצד למנוע ממנו להתעקש).

ובכל זאת, שני בניי גדלו והפסיקו להרטיב חיתולים ולמדו לקרוא והם אוהבים מוסיקה והם

יודעים למה אנשים מתים ואיך ילד נולד, והם הולכים לישון בזמן, פחות או יותר, והם יושבים והולכים ומתהפכים ורצים ומשחקים כדורגל ועושים צרות להורים.

הספר היחידי שאני מוכנה לקנות, לקרוא ולעשות נסיון אחרון, אם יהיה ספר כזה, הוא „איך להכריח את ילדך לעשות שיעורי־בית". אבל את זה עוד לא כתבו.

ולמרות כל האמור לעיל, אני יודעת שיש הורים שרוצים לקרוא ורוצים לנסות, ללמד את ילדיהם כל מיני דברים שהם יידעו יותר מאוחר בעצמם. אז הנה סקירה קצרה על כמה ספרים כאלה, שיצאו לאור ממש בחודשים האחרונים, בין עשרות אחרים, כמובן:

★ **הגיע זמן לישון** — מאת ויקי לנסקי, הוצאת רות סירקיס, מחיר 16.90 ש"ח (בשבוע־הספר פחות). איך עוזרים לתינוק הבוכה להירדם, איך מטפלים בילד הנוהג להתעורר בלילה, איך מתגברים ההורים על המחסור בשי־נה?

בין כמה עצות שנראות נבונות („לקראת השינה הלבישי את התינוק בגד רפוי, קצרי את התנומות של התינוק במשך היום" וכו') יש כמה וכמה עצות תמוהות מאוד („לא די לכבות את האורות בלילה, אלא יש לנסות לשמור על שקט בבית בעת שהתינוק ישן, העירי את התינוק כשבאים אורחים במשך היום, ההתרגשות שבבית עשויה להיות הגירוי שהתינוק זקוק לו כדי להישאר ער").

★ **שאלה של אם** —תיקשורת מילולית בין הורים לילדים — מאת פרנסואז דולטו, סיפריית מעריב. הספר עוסק במיכלול הבעיות שהילד נפגש בהן, תינוק בא לעולם, מצבים מישפחתיים חריגים, מישמעת ומרדנות, תסביך אדיפוס, קינאה ומריבות ועוד. קראתי את הפרק בין שלושת העמודים המדבר על „איך להסביר את המוות". את שלושת העמודים אפשר לסכם בשני מישפטים: (1) אל תסתיר מהילד שמישהו מת. ו־(2) על השאלה „מתי מתים" צריך להשיב „כשגומרים לחיות". מדהים, לא?

מה שבעיקר מפריע לי בספר הזה הוא ההתייחסות לילד, במיקרים רבים בלי ציון גיל. והרי ילד בן שנתיים וילד בן ארבע וילד בן 8 וילד בן 12 או 14 אינם יכולים להיכנס כולם לאותה הקטגוריה.

★ **להיוולד** — מאת שילה קיצינגר, הוצאת מודן, צילומים מאת לנארט נילסון. זהו ספר המיועד להסביר לילד הקטן איך הוא נוצר, כיצד גדל ואיך יצא לאוויר־העולם. הספר מסביר את התהליכים בשפה מובנת לגיל הרך, אבל עוד יותר מכך מוסברים הדברים על־ידי צילומי־הצבע של העובר בתוך הרחם. אם ילד או ילדה בני 3־4 אכן צריכים לדעת את זה, החומר מוסבר היטב. הצילומים, אגב, כמו שהם ריאליסטיים ומצולמים היטב נראים מפחידים לגמרי לילד הרך שעבורו נכתב הספר. אבל אולי אני טועה, ובאמת אף אחד לא יודע מה עובר בראש של ילד בן 3, וממה הוא עשוי לפחד.

דובי חבובי עושה כמו גדול — מאת סמדר שיר, הוצאת סיפריית מעריב. עוד נסיון אחד ללמד את הילד לעשות בסיר, אלא שהפעם תהליך הלמידה הוא דרך מישפחת דובים, ולא דרך בני־אדם.

קראתי את הספר ואני מוכרחה להודות שדי נדהמתי מהדמיון של דובי חבובי לסיר הסירים של אלונה פרנקל, שכבר הפך לנכסי־צאן־ברזל של כל הקאקרים והפישרים בארץ ובגולה.

לדוגמה:

הוא עשה את זה בגיל יומיים
הוא עשה את זה בגיל חודשיים
(אלונה פרנקל)

עשה בחיתולים כשהיה בן יום
עשה בחיתול כשהיה בן חודש
עשה בחיתול כשהיה בן שנה
(סמדר שיר)

ועוד:

ואני אמא שלו מחליפה לו את החיתול
(אלונה פרנקל)

אמא דובה היתה מורידה את החיתול המלוכלך ושמה חיתול חדש
(סמדר שיר)

זה סיר שעליו אפשר לשבת ולעשות את הקקי והפיפי במקום בחיתול
(אלונה פרנקל)

לדובי קנו סיר שעליו יוכל לשבת בכל פעם שירצה לעשות פיפי או קקי
(סמדר שיר)

ואחרון חביב:

נפתלי התיישב על הסיר החדש
ישב וישב וישב ולא יצא שום דבר
(אלונה פרנקל)

דובי חבובי ישב על הסיר וישב וישב ולא עשה כלום
(סמדר שיר)

ומה למדת מהדוגמות הללו, ילד חמוד שלי?

★ **אבהות** — מאת ביל קוסבי, הוצאת מטר. הד"ר לחינוך ביל קוסבי אינו אלא האבא מסידרת הטלוויזיה מישפחת קוסבי. כמו בסיד־רה, גם בחייו הפרטיים קוסבי הוא אב לחמישה ילדים, ואת סיפרו אבהות הוא כתב מתוך נסיונו האישי. בהקדמה שלו לספר כותב קוסבי: „כן, להביא ילד לעולם הוא הדבר הבלתי הגיוני והמקסים ביותר ששני בני־אדם מאוהבים יכולים לעשות. עובדת היותי אב לחמישה ילדים מכשירה אותי לכתוב ספר זה, אך לא לתת חוקים מוחלטים, משום שאין חוקים... למרות ששת אלפי כיתבי־העת על גידול ילדים, המציפים את חנויות־הספרים, גידול ילדים הוא עדיין בבחינת ‚יבשת' לא נודעת, שאיש לא גילה. צריך פשוט הרבה אהבה ומזל, וכמובן — אומץ, משום שמחכות לכם שנים רבות של פחד מפני ילדיכם."

ההקדמה הזאת שיכנעה אותי לקרוא את כל הספר. ספר של איש חכם בעל נקודת־ראייה מעניינת על החיים, חם מאוד, מצחיק, קורא לדברים בשמם המפורש ולא מפחד להודות ש„הם" מנצחים אותנו כמעט תמיד. וגם לא מפחד להודות שפה ושם הוא משתמש בשיטות החינוך של תקופת האבן, כלומר בעיטה הגונה בתחת של הילד. יופי של ספר. עכשיו הבן שלי קורא אותו ונהנה.